

treballs descriptius i de catalogació

índex:

- [1. Característiques i exemples](#)
- [2. Preparar un model d'anàlisi, exemples](#)
- [3. L'observació](#)
- [4. Fitxa de catalogació d'obres artístiques](#)
- [5. Deu consells per preparar un bon qüestionari d'enquesta](#)

1. Característiques i exemples

Entenem per treballs descriptius i de catalogació aquells que **es pregunten pel *què* i el *com* més que no pas pel *perquè***. Es tracta de treballs inductius perquè **s'orienten principalment a la recollida i anàlisi d'una quantitat rellevant de dades empíriques o documentals amb l'objectiu de detectar-hi regularitats ja sigui per tal d'establir generalitzacions estadístiques, fer-ne un inventari o classificació, confeccionar una tipologia, etc.** L'accent recau en els procediments de recollida i ordenació de les dades més que no pas en la consideració d'elements explicatius (contextualitzar, comprovar hipòtesis, establir causes, raons, etc.). La mena de problemes que es poden abordar amb aquesta estratègia són: *quins tipus de x podem trobar?*, o bé: *què passa o què ha passat amb x?*, *quan?*, *com?*, *amb quina intensitat o regularitat?*, més que no pas: *per què ha passat x?*

En aquests treballs, l'alumne ha d'enfrontar-se amb dues qüestions metodològiques bàsiques: la recollida sistemàtica d'un volum important de dades i la seva anàlisi i ordenació. En aquest sentit, es pot minimitzar el coneixement previ d'instruments pròpiament explicatius (hipòtesis explicatives i teories¹). Com a preparació del treball d'observació o recollida de dades n'hi haurà prou amb què l'alumne formuli bé el problema que es planteja, i que elabori un bon **model d'anàlisi**. El tractament de les dades pot ser divers, es pot recórrer en més o menys grau a l'estadística i al tractament quantitatiu, però també pot fer-se un tractament qualitatiu de la informació si el què ens proposem és, per exemple, fer una catalogació d'obres o documents, o confeccionar una tipologia a partir de textos o d'imatges.

Podria semblar que un treball purament descriptiu és necessàriament pobre. No n'estaríem gens segurs tenint en compte les dificultats reals que comporta pretendre que els estudiants arribin per ells sols a construir instruments explicatius. I menys encara si tenim en compte que els treballs inductius accentuen el component pròpiament empíric, és a dir, els procediments i tècniques de recerca real d'informació nova o poc coneguda. Els treballs descriptius o inductius poden tenir un interès notable si escollim bé el nostre objecte i si preparem bé els instruments d'observació i anàlisi. Són especialment indicats, i poden ser de gran interès, quan detectem un àmbit poc estudiat i del qual sabem que hi ha informació abundant que seria bo recopilar i ordenar: en forma d'itineraris, guies o rutes (culturals, artístiques), catalogació (d'eines del camp, d'obres d'art), buidat i classificació de documents, etc. Però també poden ser molt interessants quan volem generar o fer sortir a la llum informació nova sobre un tema concret, per exemple d'àmbit local (l'ús de castellanismes en la llengua parlada del poble, l'opinió dels estudiants de l'institut, etc.). Com es pot veure, els treballs descriptius admeten recerca amb múltiples fonts d'informació -des de l'observació directa o l'anàlisi de documents, quan treballem amb informació ja existent, fins a

¹ No és necessari admetre -almenys en els TR de batxillerat- que el procés d'observació hagi de servir sempre per sotmetre a prova una hipòtesi prèvia en sentit estricte. Hi ha autors que parlen d'un mètode hipotètic-inductiu que seria especialment indicat per generar conceptes empírics en ciències socials. En qualsevol cas, com que la finalitat de molts d'aquests treballs inductius no és estrictament explicativa, sinó descriptiva, la funció de guia del procés d'observació la poden assumir perfectament la pregunta inicial i el model d'anàlisi. Si cal considerar hipòtesis, aquestes seran més aviat de tipus descriptiu.

l'enquesta, quan volem generar informació nova- i múltiples i variades tècniques de recollida i tractament d'aquesta informació -la taxonomia, el tractament estadístic, etc.

Exemples:

- *Itinerari per la Muga, estudi de les intervencions humanes (murs, ponts, rescloses, passallisos, etc.).*
- *Rutes megalítiques a l'Alt empordà.*
- *Comfecció d'un herbari d'una zona determinada.*
- *Recull i tipologia de l'ús d'anglicismes en la llengua parlada dels joves.*
- *Les maresdedeu de la comarca.*
- *Inventari de les eines del camp.*
- *Estudi dels núvols: identificació i relacions amb el clima.*
- *Tipologia dels models de dona en els espots televisius.*
- *Les tribus urbanes a l'institut/poble/ciutat.*
- *Presència de la dona a la premsa escrita.*
- *Estudi del daltonisme en la població de l'institut.*
- *Els animals de companyia al poble/ciutat.*
- *Estudi de la comunicació no verbal, en determinats contextos, en els adolescents d'avui.*
- *Estudi de la violència a través de la premsa comarcal.*
- *Els hàbits de consum de les noves tecnologies de la informació en els estudiants de l'institut.*

2. Preparar un model d'anàlisi

El pes dels treballs que hem anomenat descriptius recau fonamentalment en la recollida d'informació. Però és necessari fer algunes coses abans d'estar en disposició de realitzar una observació o recollida de dades sistemàtica i profitosa. Un error que sovint cometem els estudiants és el de voler abastar massa coses, de ser massa ambiciosos. Quan ens preguntem de quina manera abordarem el problema plantejat per la pregunta inicial, sovint ens trobarem amb la necessitat de limitar aquestes ambicions i de redefinir de forma més precisa i operativa els termes del problema. Un altre error inconscient que sol venir al darrere d'aquest, és el de pensar que ens podem posar a observar o a recollir informació sense necessitat de cap instrument teòric, com si es tractés d'un procés espontani i neutral.

El marc teòric d'un treball de tipus inductiu pot consistir bàsicament en la preparació d'un model d'anàlisi. Entenem per **model d'anàlisi**, un conjunt de conceptes ben articulats entre si i definits de forma operativa que ens ha de servir per estructurar el procés de recollida de dades. Atès que cap estudi no pot abordar tots els aspectes de la realitat estudiada, definir un model d'anàlisi és una manera d'explicitar en quins aspectes de la realitat ens fixarem i de justificar aquesta selecció.

A continuació presentem un procediment molt simple per construir un model d'anàlisi que pot servir per preparar el procés de recollida d'informació –ja sigui per observació directa, enquesta o altres-, i independentment del fet que després fem un tractament qualitatiu o un tractament estadístic de les dades.

L'elaboració d'un model d'anàlisi consisteix a definir de forma precisa els conceptes o termes del problema, de cara a fer-los operatius i concretar quina mena d'informació necessitem, quines són les dades pertinents que cal recollir per abordar el problema. Hi ha conceptes amb diferents graus de complexitat, caldrà doncs especificar-ne les **dimensions**: el concepte *vellesa* es podria definir exclusivament mitjançant una sola dimensió, la *cronològica*. En canvi, conceptes més complexos com ara el *fenomen religiós* o les *tribus urbanes* requeriran amb tota seguretat que establim diferents dimensions o aspectes: *la dimensió ideològica, les pràctiques i rituals comunitaris*, etc. Després caldrà establir els **indicadors o variables** que permetin mesurar i objectivar aquestes dimensions. L'*edat* seria un indicador ben precís de la dimensió cronològica del concepte *vellesa*. Un cop elaborat el model d'anàlisi hauria de quedar ben determinat què és el què cal observar per abordar el problema o pregunta inicial.

Model d'anàlisi del fenomen religiós (aplicat al catolicisme)

DIMENSIONS	INDICADORS
Experiència personal	<ul style="list-style-type: none"> - Aparicions - Comunicació amb Déu - Sensació d'una intervenció de Déu en la pròpia vida
Ideologia	<ul style="list-style-type: none"> - Creença en Déu - Creença en el dimoni - Creença en l'infern - Creença en la trinitat
Rituals	<ul style="list-style-type: none"> - Pregària - Missa - Sagraments - Pelegrinatges
Conseqüències en la conducta i la moralitat	<ul style="list-style-type: none"> - Respecte als pares i superiors - Respecte als bens d'altri - Respecte a la vida - Perdonar - No mentir, calumniar ni defraudar etc.

Exemple extret de QUIVY, R. i CAMPENHOUDT, L.C. *Manual de recerca en ciències socials*. Herder, Barcelona, 1997, pàg. 123. Basat en l'estudi del fenomen religiós dut a terme per Charles Glock.

Model d'anàlisi del fenomen *tribus urbanes*

DIMENSIONS	INDICADORS
Formes de vida	<ul style="list-style-type: none"> -Espai -Temps -Rituals col·lectius
Estètica i aspecte extern	<ul style="list-style-type: none"> -Indumentària -Símbols -Cura del cos i marques corporals
Música	<ul style="list-style-type: none"> -Gèneres i estils musicals preferits -Grups musicals i temes -Ídols i herois
Actitud social	<ul style="list-style-type: none"> -Consum d'alcohol i drogues -Formes de crítica i rebel·lió -Actituds violentes
Ideologia	<ul style="list-style-type: none"> -Consumista/Anticonsumista -Nihilista/Messiànica -Progressista/Conservadora -Permissiva/Puritana -Racista/Antiracista -Violenta/ Pacifista -Masclista/No masclista

Exemple extret del TR titulat *Tribus Urbanas*, realitzat per Raquel Domínguez i dirigit per Albert Piñero durant el curs 99/00. Model d'anàlisi inspirat en l'estudi de COSTA, P., i altres, *Tribus urbanas*. Barcelona, Paidós, 1997.

3. L'observació²

Dur a terme un treball d'observació –entesa en el seu sentit més general com el procés de recollida de dades empíriques- exigeix plantejar-se aquestes tres preguntes: **què, a qui i com** observar?

a. Què cal observar?

Cal definir quines són les **dades pertinents**. Bàsicament es tractarà d'aquella mena de dades que els indicadors del nostre model d'anàlisi estableixen. Pot tractar-se de dades numèriques (l'índex d'accidents de trànsit durant els caps de setmana en els joves entre 18 i 25 anys) o de dades qualitatives (les característiques concretes d'una obra d'art). Com que és impossible i inútil recollir *tota* la informació sobre un fenomen, cal limitar-se a les dades que poden servir d'alguna cosa dins del marc del nostre model d'anàlisi.

b. Qui ha de ser observat?

Cal determinar la **població**. És a dir, el conjunt d'elements (persones, organitzacions, obres, documents, etc.) que constitueixen el nostre camp d'estudi (per exemple, els articles publicats a la premsa sobre un determinat tema durant un any, o les catedrals gòtiques de l'Alt Empordà). Però no sempre és possible ni necessari recollir informació de cadascun dels membres que componen la població. Un cop delimitada la població normalment haurem d'escollir entre tres possibilitats:

- Recollir informació sobre la **totalitat de la població**. Quan estudiem fenòmens macrosocials i no necessitem informació particular sobre els membres que integren la població sinó sobre la població com a tal (l'índex de suïcidis d'un país), o, a l'altre extrem, quan la població és molt reduïda i pot ser estudiada íntegrament.
- Recollir informació d'una **mostra representativa**. Moltes vegades serà inviable o inútil recollir informació de cadascun dels membres que integren la població. Les tècniques de mostratge són necessàries quan convé recollir una imatge que globalment reflecteixi la que obtindríem si interroguéssim tot el conjunt d'una població molt gran. Una mostra representativa des del punt de vista estadístic és aquella que té un **marge d'error no superior al 3%**³. Quan més petita sigui la població que estudiem més gran haurà de ser la mostra si volem mantenir el marge d'error dins d'uns límits acceptables que garanteixin la fiabilitat de l'estudi. Es poden distingir dos tipus bàsics de mostra:
 - **A l'atzar**: la mostra és seleccionada aleatòriament a partir d'un llistat de la població total, de manera que tots els individus de la llista tinguin les mateixes oportunitats de ser escollits. S'utilitza quan es creu que els individus són homogenis respecte a l'indicador o variable que estudiem.
 - **Estratificada**: l'investigador escull una mostra en què cada subgrup és representat en l'experiment, enquesta, etc., pel mateix percentatge que té en la població total. S'utilitza quan es sospita que les diferències entre la població (homes/dones, nivell socioeconòmic, etc.) són rellevants per a l'indicador que volem mesurar.
- Recollir informació d'alguns **membres** no estrictament representatius però sí **característics** de la població. Si volguéssim estudiar de quina manera tracten un determinat tema una sèrie de diaris, llegir la totalitat dels articles seria inviable, i voler establir una mostra estrictament representativa del conjunt dels articles de cada diari no tindria sentit. Aleshores caldria analitzar amb detall alguns articles característics dels

² Basat en les pautes que es donen a "L'observació", capítol V de QUIVY, R. i CAMPENHOUDT, L.C. *Manual de recerca en ciències socials*. Herder, Barcelona, 1997.

³ A tall d'exemple, suposem que la població que volem estudiar és la d'un institut de 500 alumnes, aleshores necessitariem una mostra de 345 alumnes per arribar al 3% de marge d'error. A continuació oferim un enllaç a una pàg excel que permet de fer el [càlcul del marge d'error](#) de qualsevol mostra.

diferents diaris a fi i efecte de comparar-los. L'exemple extrem d'aquest tipus seria l'estudi de cas, en què no es treballa amb mostres representatives sinó que es busca l'estudi aprofundit d'uns pocs casos o d'un sol cas molt rellevant.

c. Com s'ha d'observar?

Cal escollir i preparar **instruments adequats d'observació** o recollida de dades. Existeixen molts mètodes de recollida d'informació però, per a treballs com els inductius que requereixen quantitats d'informació considerables i mostres àmplies, en destacarem dos:

- **L'observació directa:** consisteix a recollir la informació directament dels objectes, situacions o individus que s'estudien (per exemple, la comunicació no verbal dels nens en una aula de primària, o les característiques del mobiliari urbà d'una ciutat). En qualsevol altre mètode de recollida d'informació, els objectes, fenòmens o situacions estudiats són reconstruïts a partir de les declaracions dels actors o dels testimonis (mitjançant enquesta, entrevista, etc.) o de restes deixades (documents, etc.). En l'observació directa en canvi, els individus observats no intervenen en la producció de la informació, ni s'interposa entre l'observador i l'observat cap protocol ni qüestionari. En aquest sentit, s'eliminen dues possibles fonts d'error o distorsió: l'individu enquestat i la bateria de preguntes. Això no obstant, és necessari seguir una **guia d'observació** que vindrà determinada pel model d'anàlisi prèviament dissenyat. Els indicadors o variables serviran de pauta d'allò que cal observar. Sense necessitat de ser molt estrictes, es pot admetre com a suport de l'observació *directa*, l'enregistrament sonor o gràfic de les situacions i objectes que s'estudien, sempre que aquest enregistrament es faci de manera que alteri al mínim allò que estem observant.
- **L'enquesta:** és una tècnica de recollida d'informació que consisteix a plantejar una sèrie de preguntes (o qüestionari) a un conjunt de persones representatiu de la població que estudiem. Ofereix la possibilitat de recollir i quantificar un gran nombre de dades amb una relativa facilitat. Posteriorment es requereix un tractament estadístic de la informació obtinguda. És per aquest motiu que, normalment, es treballa amb preguntes tancades i respostes predeterminades, de manera que l'enquestat ha de triar forçosament entre les respostes alternatives que se li proposen. És especialment adequat quan treballem amb mostres molt grans i ens cal garantir la representativitat. Permet assolir el coneixement d'una població com a tal (condicions, estils de vida, comportaments, opinions d'un grup social) i permet accedir també a un coneixement de l'impacte d'un fet o esdeveniment sobre els individus de la població afectada. Només és un mètode fiable si hi ha el suficient rigor en l'elecció de la mostra perquè n'asseguri la representativitat i fiabilitat, una formulació clara i unívoca de les preguntes i respostes, correspondència entre el marc de referència de les preguntes i el de les persones que les han de contestar, i una atmosfera de sinceritat i confiança en el moment de realitzar l'enquesta.

4. Fitxa de catalogació d'obres artístiques

IDENTIFICACIÓ Nom de l'objecte: Matèria: Suport: Tècnica: Mides:
CONSERVACIÓ Estat de conservació: Parts que hi manquen: Restauracions
UBICACIÓ Lloc actual: Lloc de procedència: Municipi: Forma d'ingrés: Data:
CARACTERÍSTIQUES Autor: Escola/Taller: Justificació: Lloc d'execució: Data d'execució: Títol: Descripció de la forma/representació iconogràfica:
OBSERVACIONS Reproducció: Notes i observacions remarcables:
BIBLIOGRAFIA

Extret del treball de recerca *Les maresdedeu de l'Alt Empordà*, realitzat per Jennifer Schippers i dirigit per Olga Mundo durant el curs 1999-2000 a l'IES Castelló d'Empúries. Basat en el model de l'IEC de Catalunya.

5. Deu consells per preparar un bon qüestionari d'enquesta

Si es parteix d'un model d'anàlisi ben definit i coherent, la preparació de l'enquesta o qüestionari es fa més fàcil perquè vindrà pautaada per les dimensions i indicadors que s'han establert prèviament. Per confeccionar el qüestionari caldrà buscar la pregunta més adequada per tal de generar la informació corresponent a cadascun dels indicadors. Encara s'hauran de decidir altres qüestions importants, com ara el pes relatiu que s'ha d'atorgar a cadascun dels indicadors i dimensions.

A continuació presentem algunes normes a tenir en compte alhora de preparar un qüestionari:

1. Cal **escollir el tipus de pregunta més adequada per mesurar un determinat indicador**: pregunta oberta, pregunta amb respostes tancades, escala d'actituds, pregunta que demana una dada numèrica, etc.
2. És molt important **valorar a priori quina mena d'informació s'obtindrà amb cada pregunta, de què servirà aquesta informació i com es tractarà estadísticament**. Si obtindrem dades qualitatives (bo, dolent), ordinals (primer, segon) o quantitatives (percentatges), etc.
3. Cal **trobar la millor manera de presentar la pregunta**. Tenint en compte a qui va dirigida, caldrà adequar el llenguatge i el marc de referència (no seria pertinent demanar als joves si *solen avisar al capellà perquè doni l'extremunció quan es troben amb un familiar moribund*).
4. La formulació de **la pregunta no ha d'admetre cap tipus de vaguetat o ambigüitat** (la pregunta: *la teva família va a missa?*, malgrat les aparences, és una pregunta tan ambigua que seria inservible per a un qüestionari; uns poden entendre que es pregunta pels pares i germans, d'altres poden incloure-hi els parents propers o els llunyans, i, ¿com s'ha de respondre si és el cas que un membre va a missa i un altre no?)
5. Cal **evitar les preguntes indiscretas, compromeses o massa personals**. Aquestes preguntes juguen sempre en contra perquè propicien que l'enquestat abandoni o enganyi l'investigador. Una manera d'abordar qüestions personals i compromeses és preguntar-les de forma indirecta (poca gent està disposada a admetre en una enquesta que sovint estafa a hisenda o que maltracta la parella, però potser podem preguntar-li per la seva actitud davant d'aquesta mena de comportaments).
6. **La formulació tendenciosa d'una pregunta pot fer-la completament inútil** perquè pot provocar reaccions afectives o ideològiques contràries que distorsionin completament la resposta (*vostè deixa que la seva dona treballi fora de casa?*, seria una pregunta clarament inapropiada, perquè prejutja que és l'home qui decideix, i suggereix que les dones no haurien de treballar més que com a mestresses de casa).
7. Per tal d'avaluar la qualitat o fiabilitat de les respostes dels enquestats es poden **introduir preguntes de control**. Aquestes preguntes permeten detectar incoherències en les respostes de l'enquestat, mesurar el seu grau de coneixement del tema i la sinceritat de les seves respostes. (Per exemple, es pot preguntar una mateixa cosa de maneres diferents o introduir subrepticiament un error per veure si és detectat, etc.)
8. Cal **pensar bé l'ordre de les preguntes**, no és recomanable començar amb preguntes molt personals, sembla millor plantejar primer preguntes introductòries poc compromeses i ordenar per blocs temàtics les diverses qüestions.
9. Cal **evitar l'excessiva llargària del qüestionari**, si no és el cas que podem pressuposar un alt nivell d'interès i motivació per part dels enquestats (per exemple, en una enquesta tècnica, professional o personal, de la qual el propi enquestat n'espera treure un benefici més o menys immediat). Quan la llargària del qüestionari no s'adequa al grau de motivació de l'enquestat, aquest es pot cansar i abandonar, o bé respondre sense cura, i això farà que les respostes siguin poc fiables.
10. La manera d'assegurar l'adequació de cadascuna de les preguntes, i del qüestionari en conjunt, és **posar-lo a prova amb un grup reduït i representatiu de la mostra abans de la realització definitiva de l'enquesta**. Si diverses persones interpreten de maneres diferent una mateixa pregunta, això és la prova definitiva que està mal formulada i dona lloc a confusions.